

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ДИТЯЧИМ ЦЕРЕБРАЛЬНИМ ПАРАЛІЧЕМ

У статті розглянуто особливості формування мовленнєвих компетентностей у дітей дошкільного віку з дитячим церебральним паралічем.

Ключові слова: мовленнєва компетентність, мовлення, мовленнєвий розвиток, діти дошкільного віку, дитячий церебральний параліч.

The article considers the peculiarities of the formation of communicative competencies in preschool children with cerebral palsy.

Key words: communicative competence, speech, speech development, children of preschool age, cerebral palsy.

Людина не народжується зі сформованими мовленнєвими навичками. Усі комунікативні компоненти набувають своє становлення протягом життя, і найбільш чутливим для цього є період дошкільного дитинства. Комунікативна компетентність дошкільника багато в чому визначається розвитком мовлення. Мовлення — одне з найважливіших психічних функцій, «дзеркало» перебігу розумових операцій, емоційних станів, що відіграє велику роль у регулюванні поведінки та діяльності дитини.

Питання формування комунікативних умінь особливо гостро стоїть стосовно дітей з тяжкими порушеннями мовлення, оскільки досвід засвідчує, що набуття комунікативних навичок у цієї категорії дітей відбувається значно пізніше, порівняно з їх однолітками і має свої особливості.

У більшості дітей дошкільного віку з дитячим церебральним паралічем (ДЦП) спостерігаються тяжкі порушення мовлення. Динамічні спостереження за зазначеною категорією дітей у ранньому віці показали, що в структурі мовленнєвого дефекту провідною ланкою є мовленнєворухові (дизартричні) порушення різного ступеня вираженості, які зустрічаються майже у всіх дітей, за різними даними від 85% до 92% (О.М. Мاستюкова, І.І. Панченко, К.О. Семенова). Саме рання діагностика та систематичні логопедичні заняття дозволяють послабити мовленнєворухові порушення та попередити виникнення вторинних патологічних нашарувань в психічному розвитку дитини.

Діти з церебральним паралічем використовують для спілкування звуконаслідування, звукокомплекси, у цих дітей невеликий запас повсякденних слів, які вимовляються невиразно та нечітко, що неможливо зрозуміти їх, якщо не знати контексту. Діти іноді можуть підтвердити свої думки мімікою та жестами; активний словниковий запас не перевищує 15-20 слів. Діти мають дуже низьку мотивацію використовувати мовлення з метою спілкування.

У дітей дошкільного віку з ДЦП процес формування мовлення не тільки сповільнюється, але і патологічно спотворюється. Затримка мовленнєвого розвитку відзначається ще у домовленнєвий період, тому всі діти з ДЦП потребують профілактичної логопедичної роботи, яку необхідно розпочати якомога раніше.

Проблема корекційно-розвивальної роботи з формування мовленнєвих умінь у дітей з тяжкими мовленнєвими порушеннями має велике значення для їх адаптації та соціалізації. Розвиток комунікативних здібностей дитини, стимуляція сенсомоторного розвитку, формування сенсомоторних передумов розвитку артикуляції створюють основу для успішного подолання мовленнєвих порушень. Це змушує логопеда постійно шукати та створювати індивідуальні корекційно-розвивальні напрями, скеровані на максимальне формування та реалізацію потенційних мовленнєвих можливостей дітей.

Сутність логопедичного впливу з дітьми із ДЦП полягає в спрямованому формуванні комунікативної компетентності.

Комунікативна компетентність – це складна психологічна система, яка виявляє спроможність особистості адекватно та доречно застосовувати мову в конкретних ситуаціях, використовуючи як мовні, так і позамовні (міміку, жести, рухи) засоби виразності. [4, с. 56].

Основними компонентами мовленнєвої компетентності є:

– належні мовленнєві навички: вміння чітко і лаконічно висловлювати думки, переконувати, сперечатися; вміння виносити судження; вміння аналізувати висловлювання;

– навички сприйняття: здатність слухати і чути (правильно інтерпретувати інформацію, включаючи невербальну — міміка, пози та жести тощо), здатність розуміти почуття та настрої іншої людини (здатність до співпереживання, дотримання такту);

– навички взаємодії в процесі спілкування: вміння вести бесіду, дискусію, вміння ставити запитання, вміння формулювати вимогу, вміння спілкуватися в конфліктних ситуаціях, вміння керувати своєю поведінкою у спілкуванні [2].

Мовленнєва компетентність належить до групи ключових завдань, що передбачає активне застосування взаємопов'язаних педагогічних дій: розвиток мовлення, навчання мови та мовленнєве виховання, тому її формуванню слід приділити важливу увагу.

Комунікативна компетентність у дитини з ДЦП розуміється як бажання зробити своє мовлення зрозумілим для інших. Мовленнєва компетентність передбачає лексичні, граматичні, фонетичні, діалогічні, монологічні компоненти [3].

Метою формування комунікативної компетентності дітей з ДЦП є залучення їх до мовленнєвої та соціальної взаємодії з батьками та однолітками шляхом інтенсивного розвитку форм і методів невербального та вербального спілкування залежно від структури дефекту.

Під час навчання дітей з церебральним паралічем комунікативних навичок використовуються різні методи і прийоми: ігри, вправи, бесіда. Використання ігрових методів і прийомів дозволяє посилити соціальну та комунікативну мотивацію дитини, завдяки чому у неї виникає потреба використовувати навички комунікації, що формуються. Метод бесіди є актуальним при роботі з дітьми, які вільно володіють діалогічним мовленням, що використовується для подальшого розвитку навичок спілкування. У ході логопедичної корекції використовуються прийоми розгальмовування мови.

Застосовуються для формування комунікативних компетентностей у дітей з ДЦП поведінкові методи і техніки: моделювання, спонукання, підказка, допомога, підкріплення, використання альтернативних комунікативних систем, метод «супроводжуючого навчання». Використовуються індивідуальні та підгрупові форми логопедичної роботи. Перехід з однієї форми в іншу здійснюється поетапно [4, с.11].

Система корекційно-навчальних впливів допомагає дітям з мовленнєвою патологією розірвати коло обмежень і реалізувати свій потенціал, який забезпечує можливість інтеграції дитини в суспільство, розвиток її мовленнєвої компетентності

Таким чином, формування комунікативної компетентності є одним із найважливіших завдань корекційної роботи з дітьми з ДЦП, оскільки це дасть змогу дітям дошкільного віку в майбутньому пристосовуватися до життя у нових соціальних умовах, усвідомити свою нову соціальну роль учня.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Архипова, Е.Ф. Коррекционная работа с детьми с церебральным параличом. Доречевой период: кн. для логопеда / Е.Ф. Архипова. М.: Просвещение, 1989.
2. Божович, Е.Д. Развитие языковой компетенции школьников: проблемы и подходы/Е.Д. Божович // Вопросы психологи. 1997. № 1. с. 33-44.

3. Левченко И.Ю., Приходько О. Г. Технологии обучения и воспитания детей с нарушениями опорно-двигательного аппарата: Учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений. — М.: Издательский центр «Академия», 2001. — 192 с.
4. Маслова В.Н. Организация коррекционно-логопедической работы с детьми с детским церебральным параличом. Чита. 2015. № 52 — с. 15-20.
5. Смирнова И.А. Логопедическая диагностика, коррекция и профилактика нарушений речи у дошкольников с ДЦП. Алалия, дизартрия, ОНР: Учебно-методическое пособие для логопедов и дефектологов. — СПб.: Изд-во «Детство – пресс», 2004. — 320 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Кабельнікова Н.В.